

STRAFRECHT IN DIALOG

Strafrecht in dialoog

Vijftien vrienden & collega's over
prof. dr. Serge Gutwirth als penalist

Serge GUTWIRTH
Paul DE HERT
m.m.v. Maarten COLETTE
(eds.)

LARCIER
INTERSENTIA

Antwerpen – Gent – Cambridge

Strafrecht in dialoog. Vijftien vrienden &
collega's over prof. dr. Serge Gutwirth als penalist
Serge Gutwirth, Paul De Hert, m.m.v.
Maarten Colette (eds.)

© 2023 Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139/6 – 1000 Brussel

ISBN 978-94-000-1660-6
D/2023/7849/130
NUR 825
Gedrukt in de Europese Unie

Verantwoordelijke uitgever: Paul-Etienne Pimont, Lefebvre Sarrut Belgium NV
Lay-out: Crius Group, Hulshout
Omslagbeeld: Fennabee

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Dit boek is eveneens digitaal beschikbaar op www.stradalex.com.

GESCHIEDENIS VAN HET BOEK STRAFRECHT IN DIALOOG

Dit boek is ontworpen in de winter van 2019 tijdens een lunch in restaurant Quartier Latin in Elsene. Serge GUTWIRTH en Paul DE HERT stelden me tijdens dit etentje voor dat ik vanuit mijn rechtsfilosofische belangstelling zou reageren op de door hen geuite bevindingen in verband met het strafrecht en de strafprocedure. Dit zou gebeuren onder de titel *Strafrecht & willekeur*, naar de nogal onorthodoxe rechtsopvatting van HEGEL. Dat oorspronkelijke ontwerp is er uiteindelijk nooit van gekomen, maar wel het voorliggende boek.

Als aanleiding voor het huidige ontwerp zagen we het emeritaat van collega Serge GUTWIRTH. Serge GUTWIRTH nam vooral tussen 2000 en 2010 een duik in het strafrecht, om daarna andere thema's en belangstellingsgebieden terug op te nemen. In dit boek worden lang niet alle artikels van Serge GUTWIRTH afgedrukt, maar wel een selectie. De gedachten die in de artikelen in dit boek door Serge GUTWIRTH worden verwoord hebben bijna altijd een groot raakvlak met de talloze gesprekken die hij tijdens het schrijven hiervan heeft gevoerd met zijn *collega proximus* Paul DE HERT, en andersom. Als onafscheidelijke vrienden en intellectuele sparringpartners vloeien hun publicaties naadloos in elkaar over. Dit is de reden waarom naast de publicaties van Serge GUTWIRTH alleen en de gezamenlijke artikels, ook de alleen door Paul DE HERT geschreven publicaties in dit boek worden gedrukt.

Met deze informatie in het achterhoofd is het duidelijk waarom uiteindelijk werd gekozen voor een boek waarin niet alleen ik op de borelingen van Serge GUTWIRTH en Paul DE HERT reageer. Beiden hebben altijd gevonden dat wetenschap bedreven wordt (of toch behoort te worden) in interactie met de voortbrengselen van *peers*. Hun voorliefde voor het academische bedrijf stond bijgevolg steeds (en staat nog altijd) in relatie tot de overtuiging dat waarheidsaanspraken in netwerken vastgesteld worden en altijd open moeten staan voor contestatie op grond van eerlijke argumenten. Vandaar dat zij in verhouding tot het strafrecht ook stevast aan de machtskritische kant zijn gaan staan en achterdochtig zijn gebleven ten aanzien van autoriteitsdenken of groepsdwang.

Het strafrecht en strafprocesrecht is een boeiende, beweeglijke materie. Hoewel het over procedures gaat die voorspelbare en eerlijke uitkomsten zouden moe-

ten opleveren, wordt dit terrein ook gedefinieerd naar reflectie over op het spel staande belangen. Wanneer het openbaar ministerie klaagt dat het zijn werk niet naar behoren kan doen, dan zal de minister daarnaar kijken en die klachten ernstig nemen. Bijkomende rechten voor het slachtoffer betekent soms een verzwaring van de taak van de verdediging. Omgekeerd moeten tegenspraakrechten van de verdediging gerespecteerd worden. Bovendien wordt de slagkracht van dit oude wetboek van strafvordering, een erfenis van Napoleon, in vraag gesteld – en zit een nieuw strafwetboek volop in de pijplijn.

Het is een uitdaging om een wetboek van strafrecht en strafprocesrecht te maken dat mooi en actueel blijft. Ik ben ervan overtuigd dat Serge GUTWIRTH en Paul DE HERT deze aanpassingen aan het wetboek alleen zouden accepteren als de van de partijen gevergdde inspanningen op een eerlijke en rechtvaardige wijze worden verdeeld, zoals blijkt uit hun publicaties. In dit boek reageren vijftien collega's en vrienden op het werk van Serge GUTWIRTH en Paul DE HERT. Als respondent is geopteerd voor mensen die ofwel dicht bij het oorspronkelijke werk van Serge GUTWIRTH en Paul DE HERT stonden (als editor van het boek waarin hun artikel werd geplaatst, als disculant op een studiedag) en die de stof en recente ontwikkelingen zijn blijven volgen, ofwel voor collega's die aan het begin van hun loopbaan staan – we zijn ervan uitgegaan dat zij met een fijn borsteltje deze soms wat oudere publicaties zouden 'afstoffen'. Aan de vijftien respondenten werd gevraagd om te reageren op de pertinentie van het geschrift ten tijde van publicatie en op de actualiteit van het debat toen en nu, in België en Nederland. Het was een werk van lange adem en er vielen verschillende collega's (en dus ook teksten van Serge en Paul) af als respondent. Maar we blikken uiteindelijk tevreden terug op het resultaat en we hopen dan ook stiekem dat Serge GUTWIRTH als emeritus niet alleen iets van zichzelf herkent wanneer hij met gebruikmaking van dit boek terugkijkt op zijn eigen mooie loopbaan als penalist, maar dat hij tot de slotsom komt dat hij ook daadwerkelijk een steen heeft verlegd.

Maarten COLETTE

INHOUD

Geschiedenis van het boek Strafrecht in dialoog v

Grondslagetheoretische variaties op de grens tussen het strafrecht en het burgerlijk recht. Perspectieven op schuld-, risico- en strafrechtelijke aansprakelijkheid, slachtofferclaims, buitengerechtelijke afdoening en *restorative justice*

Serge GUTWIRTH en Paul DE HERT 1

I.	Prelude	1
II.	Van een relationele opvatting van het strafrecht	3
III.	... naar een relationele theorie van het recht	4
IV.	De polyfone democratische rechtsstaat	5
V.	De nood aan een bezinning over de verhoudingen tussen strafrecht en burgerlijk recht	7
VI.	Over de eigenheid van de burgerlijke aansprakelijkheid: vrijheidsvrijwaring en depenalisering van het handelen van de goede huisvaders	8
VII.	Over de eigenheid van het strafrecht	13
VIII.	De pénalisation staat haaks op de eigenheid van het strafrecht	18
IX.	De verwatering van het schuldbegrip in het aansprakelijkheidsrecht	19
X.	... als oorzaak van de penaliteitstoename	24
XI.	Het strafrecht verschaarsen	26
XII.	Het burgerlijk recht revaloriseren	28
XIII.	Het slachtoffer in het straf(procesrecht)recht	30
XIV.	Buitenstrafrechtelijke afdoening van strafzaken	33
XV.	<i>Restorative justice</i> vloekt met de grondslagen van het strafrecht	36
XVI.	<i>Restorative justice</i> brengt een vrije markt van schuld, leed, smart en wrok	38
XVII.	Besluit	40

Grondslagetheoretische variaties op de positie van de inquisitoire verdediging

Joost HUYSMANS 43

I. Inleiding 43

II.	Een ééndimensionaal karakter van de inquisitoire verdediging?	44
III.	Naar een relationele opvatting van de inquisitoire verdediging	47
	A. Maatschappelijk belang procedureel recht	48
	B. Rechtsbescherming van derden	50
	C. Efficiëntieoverwegingen	53
	D. Extra-penale belangen	54
IV.	Conclusie: een relationeel conceptueel model van de inquisitoire verdediging	56

Ontwikkelingen inzake veiligheid en vergelding. Onderzoeksuitdagingen op het vlak van juridische argumentatie

	Paul DE HERT	59
I.	Inleiding	59
II.	Amerikaanse ontwikkelingen inzake onveiligheid en strafrecht	61
	A. Ontwikkeling 1. ‘No duty to rescue & the missing language of responsibility’	61
	B. Ontwikkeling 2. ‘The collapse of the harm principle’	63
	1. Het schadebeginsel	63
	2. Het schadebeginsel bedreigt	64
III.	Onderzoekstrajecten voor de toekomst	66
	A. Algemeen	66
	1. Traject 1. De links – rechts tegenstelling	67
	2. Traject 2. De tegenstelling progressief – conservatief	68
	3. Traject 3. ‘Er is een tekort’	70
	4. Traject 4. Het administratief recht	72
	5. Traject 5. Het civiel recht	74
	6. Traject 6. Repressie	76
	7. Traject 7. Rechtvaardigheid	79
IV.	Conclusie	80

Minder straffen, maar drukker dan ooit. Over de onverwacht krimpende rol van het strafrecht in het actuele veiligheidsbeleid

	Hans BOUTELLIER	83
I.	Inleiding	83
II.	Waar dat artikel van toen over ging	84
III.	Hoe de situatie nu is	85
IV.	Wat dit betekent voor het strafrecht	86
V.	Het strafrecht wordt weer <i>ultimum remedium</i>	88
VI.	Consequenties voor de justitiële functie	89
VII.	Tot besluit	90

Veiligheid en grondrechten. Het belang van een evenwichtige privacy politiek	
Paul DE HERT en Serge GUTWIRTH	91
I.	Inleiding 91
II.	Privacy 92
III.	Weerstand 95
IV.	Het complexe krachtenspel achter privacy 96
V.	Het kader van de democratische rechtsstaat 99
VI.	De drie constitutionele principes van de democratische rechtsstaat. 101
	A. Algemeen 101
	B. Fundamentele rechten en vrijheden 101
	C. Rechtsstatelijkheid. 103
	D. Democratie 104
VII.	De democratische rechtsstaat bedient zich van twee instrumenten 105
	A. Algemeen 105
	B. Macht begrenzen via instrumenten van opaciteit 106
	C. Macht kanaliseren via instrumenten van transparantie. 108
VIII.	Privacy als een opaciteitsinstrument, een instrument voor het trekken van grenzen. 110
	A. Nederland 110
	B. Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens 110
IX.	Gegevensbescherming als een instrument voor transparantie. 111
	A. De beginselen van <i>data protection</i> 111
	B. De Wbp. 112
	C. Twee opmerkingen 115
X.	Een evenwichtige privacy politiek steunt op twee pijlers 117
	A. Algemeen 117
	B. Doorgifte passagiersgegevens aan de Verenigde Staten 118
	C. De reactie van de gegevensbeschermingsorganen 119
	D. Evaluatie 121
	E. Andere ‘ongelukkige’ illustraties 123
XI.	Illustraties van een gewenste privacy politiek. 124
	A. Spam & <i>data retention</i> 124
	B. Cameratoezicht 125
XII.	Afronding 130
Tussen helder en donker: mooie zebra of grijze ezel? Veiligheid en privacy via transparantie en opaciteit 20 jaar later	
Sofie ROYER en Frank VERBRUGGEN	133
I.	Inleiding 133
II.	Zelfbeschikkingsrecht van individuen 135
III.	Bedrijven als grootste bedreiging? 136

IV.	Hof van Justitie als grote voorvechter van privacy	140
V.	De onvermijdelijke (?) bulkverzameling door politie en justitie.	142
VI.	Opaciteit voor slachtoffers versus transparantie voor de samenleving.	145
VII.	20 jaar later: zebra of ezels?	148

Leve de republiek, leve de jury. Historische, bewijstechnische democratische en politieke argumenten

	Paul DE HERT	153
I.	Inleiding	153
II.	Historische achtergrond	154
	A. De Continentale juryrechtspraak	154
	1. Voorgeschiedenis	154
	2. De rol van de strafrechter	156
	3. De fascinatie voor de Engels jury en de Franse Revolutie	157
	4. België en Frankrijk	158
	5. Nederland	160
	B. Juryrechtspraak in de Common Law	161
	1. Algemeen	161
	2. Engeland	162
	3. De Verenigde Staten	163
III.	De vitaliteit van het verschijnsel	163
	A. Heropleving van het verschijnsel	163
	B. Het afkalven van het verschijnsel	166
	C. Rechtsbeschermende bezwaren tegen juryrechtspraak	167
IV.	Argumenten gesteund op strafrechtelijk grondlagenonderzoek	170
	A. Het kader van het strafrechtelijk bewijsrecht	170
	1. Juryrechtspraak als garantie tegen rechterlijke dwalingen	170
	2. Twaalf kunnen meer dan één	171
	B. Het kader van de democratische rechtsstaat	173
	1. Wat is democratie?	173
	2. Wat is legitimiteit?	177
V.	Argumenten gesteund op het liberale gedachtegoed	178
	A. Voorwaarden voor overheidstussenkomst	178
	B. Het opvoedkundig en liberaal argument	179
VI.	Conclusie	181

Enkele argumenten ter verdediging van de jury

	Paul De HERT en Serge GUTWIRTH	183
I.	Contra	184
II.	Pro	185
III.	Conclusie	186

De volksjury als bolwerk van postmoderne moraliteit. Diagnose van een tijdsgewricht met een focus op terrorisme	
Maarten COLETTE	187
I. Hoofdstelling en opbouw	187
II. Het zorgvuldigheidsargument: niet in de mode	188
III. De rekenmachine genaamd justitie	189
IV. Terrorisme als relationeel begrip	191
V. Lekenparticipatie als vehikel van emotioneel genuanceerd debat over normatieve uitgangspunten	194
VI. Conclusie	197
Schaamte en rechtvaardigheid. Twee pijnpunten voor restorative justice	
Paul DE HERT	199
I. Inleiding	199
A. Kinderschoenen	199
II. De moraal van de vergeving	202
A. The missing language of responsibility	202
B. Communitaristische ethiek	203
C. De mythe van het sociale	204
D. Vergeving komt spontaan	205
E. J.M. Coetzee en The New South-Africa	206
F. De feiten zijn te achterhalen, de moraal niet – en zeker niet de moraal van de vergeving	207
G. De herstelrechtelijke komedie der schaamte	209
H. De taak van het recht: het creëren van de juiste distantie	210
I. De regulatieve functie van de veroordeling	212
III. Rechtvaardigheid zonder recht	213
A. De breuk met het publiekrechtelijk karakter van het strafrecht	213
B. Het verlies aan rechtvaardigheid: twee illustraties	216
C. Het recht herverdeelt	217
IV. Conclusie	220
A. De nieuwe kleren van de keizer	220
V. Literatuur	221
Herstelrecht op de pijnbank. Over slachtofferbelangen en humaan straffen	
Bas VAN STOKKOM	223
I. Inleiding	223
II. Schaamte en rechtvaardigheid	224
A. Schaamte, spijt en vergeving	225
B. Rechtvaardigheid	226
III. De kritiek op het herstelrecht gewogen	227

IV.	Herstelrecht overhevelen naar het burgerlijk recht?	229
	A. Het strafrecht is er ook voor slachtoffers	231
	B. De herstelrechtelijke confrontatie versus hoor en wederhoor . . .	232
V.	Naar een humaan strafconcept.	233

Over de betekenis van strafprocedurele grondrechten in het post-Khan tijdperk

	Paul DE HERT en Serge GUTWIRTH	235
I.	Inleiding	235
II.	Khan: substantieve grondrechten verliezen hun betekenis voor het strafrecht	236
III.	Strafprocedurele grondrechten in het Amerikaans en het Franse grondwettelijk recht	237
IV.	Procedurele rechten in het EVRM en in de Europese Grondwet . . .	239
V.	De zwakke traditie van rechterlijke controle in Frankrijk en Europa.	241
VI.	Terug naar het Amerikaanse constitutionalisme	245
VII.	Verschillen tussen Amerikaans en Frans constitutionalisme verklaard.	247
VIII.	Een nieuw Europees elan voor procedurele grondrechten?	250
IX.	De waarde van procedurele grondrechten herbekeken	251

‘Das Strafverfahrensrecht als Seismograph der Staatsverfassung’.

De ontwikkeling van strafprocedurele grondrechten in het post-Serge Gutwirthtijdperk

	P.A.M. MEVIS	257
I.	Inleiding: aandacht voor constitutioneel strafrecht	257
II.	Codificatie van het recht op een eerlijk proces in de Grondwet: van ‘past niet bij het sober karakter’ naar ‘door het parlement omarmd’	259
	A. Het recht op een eerlijk proces in de Nederlandse Grondwet . . .	259
	B. Verandering in de verhoudingen	261
	C. De verbonden ontwikkeling: opheffing van het toetsingsverbod; toets van evenredigheid van wetgeving.	262
III.	Operationalisering van strafprocedurele grondrechten: de revolutie moet toch ook van buiten (blijven) komen	264
IV.	Een blik op de toekomst: de te moderniseren strafvordering	268
V.	Afsluiting	271

Gij zult straffen om de mensenrechten te beschermen! De strafbaarstelling als positieve staatsverplichting	
Paul DE HERT en Serge GUTWIRTH	273
I.	Strafrecht en mensenrechten 273
II.	De aantrekkingskracht van de Europese mensenrechten 275
III.	De leer van de positieve staatsplichten 276
IV.	Toepassingen in de sfeer van het straf(proces)recht 278
V.	Negatieve plichten tot het afbouwen van strafbepalingen 280
VI.	Positieve plicht tot het creëren van strafbepalingen 282
VII.	Kanttekeningen bij de idee van positieve vrijheidsplichten (Isaiah Berlin) 286
VIII.	Kanttekeningen bij de idee van positieve staatsplichten 288
IX.	Kanttekeningen bij de idee van positieve strafbaarstellingsplichten 292
X.	Uitleiding 296
De mobilisering van het strafrecht als mensenrechtenplicht: aan een zwaard kan men zich snijden	
Laurens LAVRYSEN	299
I.	Inleiding: strafrecht en mensenrechten 299
II.	Een kritische blik op de zwaardfunctie 300
III.	Penale inflatie post 2005? 302
IV.	Het zwaard in actie: de positieve verplichting tot bestraffing 306
	A. <i>Romeo Castaño t. België</i> 308
	B. De 'Irandeal' 309
V.	Conclusie 311
Privatisering, decodificatie, instrumentalisering en wurging van de strafrechtelijke 'void for vagueness'-doctrine door de wet gemeentelijke administratieve sancties	
Paul DE HERT	313
I.	Inleiding 313
II.	Privatisering van de veiligheidszorg 314
	A. Een vaststellingsbevoegdheid voor private bewakingsagenten 314
	B. Een sluitstuk bij de Wet van 25 april 2004 op de private veiligheid 316
	C. De grondrechtelijke kwaliteit van een meer volledig bewaakte politiesamenleving 317
III.	Decodificatie en opgedrongen gemeentelijke taken 321
	A. De idee van codificatie en het recht op gemeentelijke straf- wetgeving 321
	B. Decodificatie maar geen depenalisering 322

C.	De “gemengde” inbreuken: bestuurlijke ondersteuning van strafrecht	324
D.	Is er werkelijk sprake van depenalisering	325
E.	De niet gevoerde discussie over de opportuniteit van het gemeentelijk strafrecht	326
F.	Gemeentelijke handhaving: een machtskritische duiding	328
IV.	Instrumentalisering van de handhaving.	331
A.	<i>A quoi sert la justice pénale?</i>	331
B.	Instrumentalistisch handhavingsrecht in de Wet van 17 juni 2004	331
V.	De strafrechtelijke ‘ <i>void for vagueness</i> ’-doctrine gewurgd	333
A.	Over vrijheid – John Stuart Mill	333
B.	Afronding	338

***Back to the future!?* Een selectieve geschiedenis, heden en toekomst van de gemeentelijke administratieve sancties in ons land**

	Stefaan PLEYSIER	341
I.	Inleiding	341
II.	Gemeentelijke autonomie en lokale veiligheidszorg	343
III.	Regulering van gedrag	347
IV.	Criminalisering van intenties	350
V.	Tot slot	352

La montée de l’Etat pénal : que peuvent les droits de l’homme ?

	Paul DE HERT, Serge GUTWIRTH, Sonja SNACKEN et Els DUMORTIER . .	355
I.	La montée de l’Etat pénal en Europe	356
A.	La montée de l’Etat pénal aux Etats-Unis et en Grande Bretagne	356
B.	La pénalisation est liée au neo-libéralisme et frappe aussi l’Europe continentale	357
C.	L’antiterrorisme comme « turbo-pénalisation » : l’Europe ne fait pas vraiment mieux que les Etats-Unis	359
D.	Brève illustration : la « <i>nieuwe gestrengheid</i> » (« la nouvelle sévérité ») aux Pays-Bas	361
E.	Toutefois, des différences existent entre le Nouveau et l’Ancien monde	362
F.	L’impact de la protection des droits de l’homme ?	366
II.	Freiner « la punitivité » : que fait Strasbourg pour encadrer le législateur pénal ?	369
A.	Introduction	369
B.	Le droit à la vie et le droit pénal matériel	369

1.	La peine de mort et le droit pénal dans l'article 2 CEDH ...	369
2.	Une obligation positive de créer du pénal ?	370
3.	Le volet procédural de l'article 2	372
4.	Deux questions fondamentales	373
C.	L'interdiction de la torture et des peines ou traitements inhumains et dégradants et le droit pénal matériel	375
D.	Interdiction de l'esclavage et du travail forcé et le droit pénal matériel	378
E.	Procès équitable, présomption d'innocence et le droit pénal matériel	378
F.	Légalité des incriminations et le droit pénal matériel	380
G.	Les droits substantiels et le droit pénal matériel	382
1.	Droit à la vie privée	382
2.	Religion et la parole libre	383
III.	Freiner « la punitivité » : que fait Strasbourg pour encadrer le juge pénal et ses corollaires	385
A.	Introduction	385
B.	Surpopulation carcérale, droits des détenus et droits de l'homme	386
C.	Droits de l'homme et la proportionnalité de la peine	386
D.	La détention provisoire comme peine anticipé ?	387
E.	La privation de liberté compatible avec les droits de l'homme ? ..	389
IV.	Conclusion : Pour un droit pénal constitutionnel au-delà de la CEDH	391
A.	Général	391
B.	La vulnérabilité de la jurisprudence de la Cour	392
C.	Pauvreté au niveau du contenu	393

Droit pénal et droits humains : déshabiller Serge pour habiller Paul

Sébastien VAN DROOGHENBROECK	397
------------------------------------	-----

I.	Le coupable en liberté ou l'innocent en prison ?	397
II.	Retour sur le paradoxe pénal. Du bouclier	398
III.	... A l'épée	399
IV.	Le bouclier ou l'épée ?	405
V.	Le constituant ou le juge ?	409

Politie-accountability tussen *crime control* en *due process*

Paul DE HERT en Serge GUTWIRTH	413
--------------------------------------	-----

I.	Inleiding	413
II.	Een deontologische code voor de politie	415

III.	De Wet op het politieambt en het waarom van een deontologische code.	416
IV.	Meer accountability?	419
V.	De modellen van Herbert Packer: <i>due process</i> en <i>crime control</i>	425
VI.	Principieel vermoeden van onschuld en factueel vermoeden van schuld	430
VII.	Conclusie	432

**Pertinente overwegingen in het debat rond ethnic profiling bij politio-
nele identiteitscontroles**

Pieter TERSAGO	435
----------------------	-----

***Blurring* als methode, ideologie als resultaat: Walgrave's maximalis-
tisch restorativisme**

Serge GUTWIRTH	445
----------------------	-----

Bibliografie	455
--------------------	-----

Lessen uit Parijs

Paul PONSAERS	457
---------------------	-----

I.	Inleiding	457
II.	De rol van slachtoffers	459
III.	Retributie ten aanzien van doden?	460
IV.	Radicalisering als sociaal proces	463
V.	Bij wijze van besluit	465

**Het leedprincipe, het strafbegrip en de schuld zonder straf. De fixatie
op leedtoevoegende straffen in het strafrecht**

Paul DE HERT en Serge GUTWIRTH	467
--------------------------------------	-----

I.	Abstract	467
II.	Inleiding	468
III.	Leve het leedprincipe (strafrecht brengt leed toe en is vooral hierdoor gekenmerkt).	469
IV.	De fixatie op het leedprincipe: empirie en dogmatische noodzaak ..	471
V.	Een brede definitie van leed en de pluraliteit aan strafcomponenten ...	472
VI.	De brede definitie van leed lijdt tot een brede definitie van straffen in mensenrechtelijke opzicht	474
VII.	Naar een ruimer strafbegrip (de Hullu)	475
VIII.	Het leed bij het vaststellen van de schuldverantwoordelijkheid	477
IX.	Naar een zo mogelijk nog ruimer strafbegrip: normatief blame- ren (Zaibert)	478

X.	Het traditionele strafbegrip speelt in de kaart van radicale hersteldenkers	482
XI.	Strafrecht als delictueel aansprakelijkheidsrecht, eerder dan strafrechtelijk sanctierecht	486
XII.	Parentese over de taak van de strafrechter	487
XIII.	Pleit voor een systeem van schuld zonder straf	490
XIV.	Besluit	495

Op weg naar positieve vergelding: Hannah Arendt tegen de goocheltrucs van het strafrecht

	Cheyenne DUNK en Antony PEMBERTON	497
I.	Inleiding	497
II.	Vier goocheltrucs in het strafrecht	499
	A. Goocheltruc 1: Het zoekraken van het slachtoffer	499
	B. Goocheltruc 2: De vernauwing naar de schuldvraag	500
	C. Goocheltruc 3: Het verdoezelen van de wraak	501
	D. Goocheltruc 4: Het maskeren van het wezen van het publieke karakter	502
III.	Hannah Arendt en het strafrecht	504
	A. Het politieke karakter van onrecht	504
	B. Recht doen en onrecht keren	506
	C. “ <i>Reflective judgement</i> ” en het oordeel van de schaamte	508
	D. Weg van de wraak, naar de toekomst	509
IV.	Slot: naar een positieve vergelding	511

Mensenrechten: seculiere religie of juridische koevoeten, of beide?

	Serge GUTWIRTH en Paul DE HERT	513
I.	Het seculier liberaal stichtingsverhaal	514
II.	Eigendom, vrijheid en staatsbeperking: de pijlers van het gestichte verhaal	516
III.	De democratische rechtsstaat: het verhaal in de grondwetten	518
IV.	De democratische rechtsstaat: de praktijk	519
V.	Terug van weggeweest: de herontdekking van universele mensenrechten na de Tweede Wereldoorlog	521
VI.	De vertaling van het universele in het regionale: Amerikaanse en Europese mensenrechtensystemen	525
VII.	De performantie van het EVRM en Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) te Straatsburg	529
VIII.	Korte tussenbalans: mensenrechten als kern van de religie	532
IX.	Mensenrechten als politieke koevoeten	535

X.	Mensenrechten als concrete rechtsmiddelen: juridische koevoeten in de rechtszaal.	538
XI.	Uitleiding: een veel te machtig en toxisch seculier geloof	539

Waardigheid, penologie en empirische mensenrechten als antwoord op de seculiere religie

	Sonja SNACKEN	541
I.	Introductie	541
II.	Degradatiemechanismen in bestrafing	544
III.	Het “containerbegrip” menselijke waardigheid	546
IV.	De vrijheidsberoving als <i>ultimum remedium</i>	547
	a. Penologische inzichten	547
	b. Europese mensenrechten als juridische koevoeten voor een gematigd strafrecht?	553
V.	De bescherming van de menselijke waardigheid bij de strafuitvoering.	556
VI.	Politieke legitimiteit van een meer gematigd strafrecht.	558
VII.	Conclusie	561